

Lekeklassen som læreplass

Av Jeanette Fich Jespersen, cand.mag., leder av KOMPAN Play Institute

Skolegårdstradisjon

En kikk på dagens skolegårder rundt om i Europa viser at det er forskjeller på både størrelser og utseende. Men en betraktelig del av dem har en ting felles: de er ikke mye forskjellige fra 70-tallets skolegårder. For 30-40 år siden visste barn å lage lek med minimalt med lekeutstyr. En pinne eller et lite stykke kritt funnet på vei til skolen kunne være et godt utgangspunkt. Så hvorfor skal vi da egentlig endre våre skolegårder, når de fungerte for oss, når vi selv var små. Skolen handler vel først å fremst om å tilegne seg akademiske ferdigheter, ikke sant?

Tweenagere

Skolegårdene er nok mer eller mindre de samme, men barna og deres hverdag har endret seg drastisk de siste 30 år. En av de største endringene er økt levestandard, også for våre barn. Et stort antall tweenagere (8-14 år) har stadig mer lommepenger å rutte med. I England sies tweenagere å ha til sammen 2,7 milliarder US dollar, dvs. ca. 17,9 milliarder norske kroner, i lommepenger. Det er penger som primært brukes på (digitale) leker, mobiltelefoner, musikk - men selvfølgelig også til shopping av godterier og tøy. Med andre ord: lekeklassen får hard konkurranse fra medieindustrien, når det gjelder de unges tidsforbruk (1).

Våre barns økonomiske frihet kan suppleres med det faktum, at barn blir tidligere eldre. Deres vekstspurt og pubertet starter tidligere, samtidig som de også overtar tenåringskulturen stadig tidligere.

Denne tilegnelsen av tenåringsvaner betyr at tweenagere f.eks. i større grad trenger unnskyldninger for å leke - for lek oppfattes per definisjon som barnslig. Dette er en stor utfordring for lekeapparatusindustrien og et enda større problem for samfunnet fordi fedme og kretsløpssykdommer er et økende problem blant barn og unge. Mangel på bevegelse er en hovedårsak til dette (2).

Skolegården som kulturbærer

Utfordringen med å få de unge i bevegelse må nødvendigvis tas opp av skolene, som et en hovedkilde til sosialisering av våre barn. Skolen er simpelthen vår største kulturbærer. Derfor bør det også i langt større grad enn før være skolens ansvar å formidle barna gleden ved å bruke kroppen - også i fri lek, hvor der ikke er en som forteller dem nøyaktig hva de skal gjøre og hvordan.

Når man ser på skolen i det lyset, er et blick på lekeklassene i Europas skolegårder riktig nedslående. De fleste danske skoler har gode sportsfasiliteter - men disse er primært beregnet på fotballspillende gutter over 10 år. Utfordringene for de 6-10 åringene er ofte begrenset til noen husker og andre enkle lekeapparater med liten lekeverdi. Jenter på over 10 år er presset ut i krokene - kanskje det er derfor de ofte foretrekker klasserommet? Sett

med barns øyne må konklusjonen på skolegårdens signaler helt klart være: Lek og fysisk aktivitet er uviktig!

”Use it or lose it”

Heldigvis er det mange steder god tilgang på arealer og skoler investerer mer tid og penger i utendørs lekearealer etter hvert som det stadig kommer nye vitenskapelige undersøkelser som påviser sammenhenger mellom fysiske ferdigheter og læringsevne.

Her i Danmark vet vi allerede fra Ballerup-prosjektet, at barn som beveger seg mer generelt sett har lettere for å lære. Med lektor Karsten Frobergs ord: ”Det som er godt for kroppen er også godt for toppen! (3)” Cerebellum, eller lillehjernen, koordinerer både vår grovmotorikk og det som foregår i frontallappene. Frontallappene vokser i tenårene og nevrologien viser at den strategiske tenkingen foregår i frontallappene. Derfor er det god grunn til å anta, at når unge mennesker bruker grovmotorikken, vil det stimulere deres læreevne. Dr. Jay Giedd, nevrolog og leder for National Institute of Mental Health i USA, uttalte direkte i et intervju, at friminuttene og leken er like viktig - eller kanskje enda viktigere enn skolefagene! (4).

Den Internasjonale Skole i Amsterdam, Holland

Den Internasjonale Skole i Amsterdam har gjort et fantastisk stykke arbeid for å skape en skole med en lekeplass, som også er en læreplass. Skolebygningene er bare 6 år gamle og tegnet av det kjente arkitektbyrået Albert van Huut, og med deres antroposofiske design utgjør skolebygningene i seg selv en meget appellerende ramme om skolelivet - ingen hjørner, innbydende lett krummende gangarealer og en formidabel kantine. Evelyn Van Ramsthorst, lærer på skolen, syntes det manglet noen bedre lekeapparater på utearealene og ble utpekt som lekeplasskoordinator. Hun tok kontakt med KOMPAN Play Institutes hollandske medarbeider, Jan Ooms.

Sammen med skolens elever, personale og foreldregruppe fikk de to igangsatt en lekeplass med fantastiske kvaliteter. Lekeplassen er full av fysiske utfordringer og små samlingssteder og den har plass til både store og små, gutter og jenter. Et besøk i dette skoleparadis kan anbefales på det varmeste. Skolegården er delt inn i en innergård og flere yttergårder. Den avskjermede innergården er hovedsakelig for barn opp til 8 år med sand- og temalekehjørner. Der er plassert flere kognitive lekeaktiviteter i midten: her får man utforsket balansesansene, tyngdekraften og sentrifugalkraften - dvs. mye årsak-virkning lek. Yttergårdene er delt opp i aldersgruppeområder fra 6 -18 år. Der er et klassisk huskeområde, klokkelig atskilt fra de andre lekearealene med en lav bøketrehekk. Her finner man også et stort pirattema og rolleleksområde og et mindre ballspillsområde for dem opp til 9 år.

Endelig har skolen et sjeldent, men helt berettiget, stort lekeområde for barn over 9 år: Et stort område med bevegelige og roterende GALAXY redskaper og et innhegnet ballspillområde for de største. Utenfor nettinnhegningen er det oppstilt en rekke møtesteder med mulighet for bevegelse, særlig rettet mot tenåringsjenter. Det er et godt tiltak for å få tenåringsjentene til å komme ut og bevege seg mer. Flere undersøkelser viser at tenåringsjentene utgjør en problemgruppe når det gjelder kondisjon. Den Internasjonale Skole i Amsterdam har gjort noe med dette!

Skolen er et eksempel på en velgjennomtenkt og betydelig investering i skolegårdens lekeområder. Men den er også et eksempel på at denne investeringen aldri kan bli for stor.

Vi investerer jo i fremtidens medborgere og hele vår kulturs fremtid. Med Evelyn Van Ramsthorts ord: "Inntil vi fikk denne lekeplassen, har jeg som lærer alltid tenkt at friminuttene var en fin ting, for der kunne barna rase av seg overskuddsenergien. Nå ser jeg det slik at skolegården og friminuttene er et læringsmiljø. Barna lærer virkelig mye her ute!"

Leke seg stor: fysisk, kognitivt, sosialt, emosjonelt og kreativt!

Skolegårdens lekeplass for dagens barn er mye mer en kun fysisk aktivitet og å leke gjemsel. De ideelle lekeplasser er enestående lekemiljøer og læremiljøer, hvor barna utvikler sine fysiske, sosiale, kognitive, emosjonelle og kreative evner. Lekeplassen har en betydelig sosial funksjon som et av de siste steder hvor våre barn kan møtes utenfor voksenstyrte skoletimer og fritidsaktiviteter og leke fritt sammen. Barn som har lærevansker får kanskje her en annen mulighet til å opparbeide seg selvtillitt. Og ikke minst: Barn fra lavinntektsfamilier får en mulighet til å være fysisk aktive. I den danske fedmestatistikk er disse barna dessverre negativt overrepresentert (5).

Hos KOMPAN tror vi på at leken skal ses med barnas øyne og denne vinklingen er forutsetningen for alt vi gjør. De åtte viktigste punkter for lekeplassen er beskrevet i vårt konseptjul. Bl.a. snakker vi om lekeverdi og retten til lek: Vi mener at barn i den vestlige verden i dag simpelthen har for få muligheter til å leke fritt på gode lekeplasser med veldesignede og sikre redskaper.

Kilder:

(1): Millward Brown undersøkelse, utgitt i "Brand Child", Martin Lindstrøm og Patricia B. Seybold, 2003

(2): IOFT, The International Obesity Task Force, www.ietf.org/media/euobesity.pdf

(3): Karsten Froberg, - se f.eks. Lammert O., Hansen H.St., Blimkie C.J.R. red. Exercise and Fitness - Benefits and Risks. Children and Exercise XVIII. Odense University Press, 1997.

(4): "Inside the Teenage Brain" PBS Frontling, 2002 PBS/WGBH 2002

(5): Dansk Task Force IOFT under Dansk Selskab for Adipositasforskning, "Fedme i Danmark", <http://www.laegeforeningen.dk/lf/pics/pdf/klar8-2001.pdf>

Copyright KOMPAN A/S

Kampen Skole, Oslo